

MARGINALII REFERITOARE LA UN MANUSCRIS
MISCELANEU FRANCEZ DE LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XIX-LEA

Ștefan ANDRONACHE

Cu peste 30 de ani în urmă, Biblioteca Municipală din Tecuci a intrat în posesia unui bogat și diversificat fond de carte ce a aparținut profesorului Constantin Solomon, istoric local și cercetător literar care a desfășurat, în perioada interbelică, o fructuoasă activitate publicistică și muzeistică.

Între cele 2.800 documente prețioase ale bibliotecii cărturarului amintit se găsește și un manuscris redactat în limba franceză, din primul sfert al secolului al XIX-lea, înregistrat sub numărul 5.303.

Pentru faptul că i-a lipsit atât începutul, cât și sfârșitul (deci și un posibil însemn de apartenență), documentul nu a suscitat interesul pe care-l merita din partea profesorului Solomon care s-a mulțumit doar să-l păstreze cu grijă în cadrul colecției sale.

Inclus, de mai bine de două decenii, în nomenclatura patrimoniului cultural, manuscrisul ne-a determinat să-l cercetăm pentru a-i stabili eventuala identitate și a-i cunoaște natura conținutului, în vederea valorificării informațiilor referitoare la o perioadă atât de frământată din istoria țărilor române și a altor state europene.

Manuscrisul de formatul 193 x 121 mm cuprinde 116 foi (232 pagini) numerotate, ce consemnează: copii ale unor scrisori expediate sau primite (cu caracter familiar sau oficial), dedicații înscrise pe albume, fulgurații filozofice proprii sau aparținând Luizei d'Épinay,¹ comentarii pe marginea poemului “Noaptea” de Edward Young,² extrase din publicațiile “Mercure de France”³ și “Journal de Francfort”,⁴

¹ Louise d'Épinay (1726-1783), binefăcătoarea lui J.J. Rousseau, cunoscută mai mult datorită “Memoriilor” sale romanțate.

² Edward Young (1683-1765), poet englez al cărui poem didactic-meditativ “Noaptea”, de nuanță melancolică, anunță deja romantismul.

³ “Mercure de France”, ziar săptămânal apărut la Paris, între 1672-1823, care publica noutățile de la curte, poezii, anecdote etc.

descrieri ale unor călătorii efectuate prin Moldova sau Europa, poezii ocazionale etc. Însemnările, numerotate în partea stângă a foii, au fost așternute pe hârtie cerată cu penița, de aceeași mână, între anii 1818 și 1822. Pentru a-și deruta cititorii indiscreți, redactorul a evitat menționarea locului, datei și destinatarului.

Scrisul cu cerneală neagră, foarte mărunț și afectat puternic de intemperiiile vremii, este strâns și înclinat spre dreapta, iar cuvintele, atunci când este vorba de reprodus conținutul unor fraze stereotipe sau denumirile unor locuri cunoscute, sunt redată prin inițiale sau printr-un sistem de abreviere ce fac ca textul să fie dificil de parcurs de un alt lector.

Toate acestea nu pot decât să îngreueze munca de cercetare a manuscrisului dar, pe de altă parte, ne ajută să cunoaștem caracterul redactorului său care probează a avea un accentuat sentiment al datoriei, concizie și finețe, egocentrism și circumspecție.

Pentru că manuscrisului îi lipsesc copertile și câteva foi esențiale de la început, am parcurs cu atenție fiecare pagină, fiecare rând, pentru a vedea, dacă nu cumva există strecurat, pe undeva, și numele proprietarului. Munca din cale afară de migăloasă, din cauza scrisului mărunț și abreviat, dar și a cernei decolorate, s-a dovedit, până la urmă, inutilă, căci posesorul acestuia a știut destul de bine să nu-și dezvăluie identitatea, păstrându-i, astfel, caracterul de “secret de familie” pe care i l-a predestinat epistolarului său.

Totuși, după primele eforturi, se poate trage o concluzie certă. În spatele scriitorului, atât de prudent și parcimonios, nu se poate ascunde decât J.M. Lejeune, profesorul și secretarul particular al lui Mihai Vodă Șuțu, cel care avea să publice în anul 1822, la Paris, traducerea cărții lui St. Raicevich “Călătorie în Valahia și Moldova”, după prima ediție în italiană a acesteia.

Nicolae Iorga în “Istoria românilor prin călători” precizează, și datele coincid cu cele strecurate în manuscris, că “scriitorul a fost la Iași, la 1819, când cu ciuma și încă la 1821...”.

Informațiile întâlnite în manuscris ne permit să îmbogățim elementele biografiei acestuia.

⁴ Dragoman, în turcește, interpret oficial. Acesta se ocupa de relațiile diplomatice ale Imperiului Otoman cu statele europene.

Aflăm astfel că, J.M. Lejeune a lucrat, mai întâi, la Constantinople, ca funcționar pe lângă marele dragoman (S.20), având suficiente relații cu compatrioții săi de la Ambasada Franței. Un timp el avea să fie detașat în Malta. Reîntors din această insulă, primește însărcinarea de a pleca în Moldova (S.43). Împreună cu familia sa s-a stabilit la Iași. Pornind de la datele întâlnite, la începutul și sfârșitul manuscrisului, putem deduce că în Principatul Moldovei a stat între 1819 și 1821, urmând ca, după aceea, să plece în bejenie în Rusia, alături de domnitor și boieri.

La Iași, viconte francez (S.20) și-a oferit, cu mult zel, serviciile domnitorului Mihai Șuțu⁵ cu care se cunoștea, destul de bine, de la Constantinople și pe care l-a slujit, fie ca profesor, secretar și interpret (S. 21), fie ca reprezentant cu însărcinări speciale, atât pe teritoriul Moldovei, cât și în afara hotarelor acesteia.

Alături de compatrioții săi, cu sau fără diplomă, veniți în Principate pentru a-i învăța pe tineri: franțuzește, bon-tonul, filosofia, morala sau arta corespondenței, după moda impusă de domniile fanariote și ofițerii ruși, J.M. Lejeune avea să însuflețească viața mondenă a înaltei societăți (S. 119) din capitala Moldovei, să se substituie unui arbitru în probleme de literatură și de gust (S. 123) încercând să întrețină un climat, cât mai favorabil, intențiilor Franței de a-și crea o piață sigură de desfacere pentru produsele de tipar și cele ale manufacturilor sale (S. 37, 50, 151) favorizate de Înalta Poartă.

O prietenă a familiei, care îi regretă plecarea în Moldova, într-un catren (p. 106) adaugă “Voi ați răspândit grațiile / Talentele se nasc pe urma voastră”. Iată un motiv în plus pentru ca domnitorul Mihai Șuțu să și-l dorescă atât de mult ca interlocutor.

În partea a doua a manuscrisului își găsesc locul unele extrase din presa apuseană a vremii și chiar comentarii personale care abundă în informații prețioase referitoare la ședințele dietei Confederației germane (S.224, 239, 247 etc.), la mișcarea de eliberare națională din Grecia (S. 264), Irlanda (S. 287), Spania (S. 268, 281, 293), Italia sau din coloniile latino-americane. Cui puteau folosi toate aceste extrase ? Bănuim că nu numai sieși – care se dorea a fi un cunoscător avizat al politicii europene, ci și notabililor interlocutori care-i solicitau, adesea, “detalii asupra situației și afacerilor

⁵ Mihai Șuțu, domn al Țării Românești între 1792-1795 și, al Moldovei, între 1819-1821.

Europei” (S. 202) și care acordau “o atenție particulară competenței sale în probleme de politică”, dar și “exactitudinii, clarității și preciziei” cu care știa să “trateze lucrurile”.

Este mai mult ca sigur că efortul său, în această direcție, a contribuit la întreținerea ideii de libertate și unitate națională la români, la repunerea acesteia pe noi făgașuri ce aveau să conducă, ceva mai târziu, la evenimentele de la 1859 sau 1877.

În mai multe din epistolele sale, adresate prietenilor, autorul își dezvăluie îndeletnicirile. Într-una (S. 44), el se include în rândul savanților cu care, de altfel, și poartă un schimb de mesaje. Între altele, el le amintește prietenilor și protegutorilor săi de preocuparea de a scrie o carte (S. 34, 41) ori de a traduce o lucrare (S. 164). Referindu-se la traducerea sa, care nu poate fi alta decât “Călătoria în Valahia și Moldova” a lui Ștefan Raicevich, găsește că aceasta este o “afacere foarte penibilă, căci trebuie să citești și recitești, să cauți numele originale, să explici părțile obscure și, ceea ce este cel mai dificil, trebuie să le acorzi cu o înfinitate de opinii asupra idiomului modern și să construiești pe unele din altele”.

Bolnav și obosit (S. 215), dar mai cu seamă înspăimântat de evenimentele anului 1821, vicontele se hotărăște să-și exercite numai funcția de profesor, renunțând, “pentru totdeauna, la viața de vagabond, atât de puțin conformă cu seriozitatea (impusă) de litere și științe exacte” (S. 215).

Dar să vedem cine sunt interlocutorii cu care s-a întreținut J.M. Lejeune ?

În primul rând, înaltul demnitar al Moldovei, Mihai Șuțu, comisarul Alecu Mavrocordat, conaționalii săi, Langeron⁶ și Belleval⁷ sau consulul rus Pini⁸, unii miniștri sau burghezi din apusul Europei. Desigur, sunt reproduse și câteva scrisori, adresate prințului de către unele personalități din epocă, sau concepute, în numele acestuia, pentru Metternich⁹ (S. 201) sau conții Langeron și Belleval.

⁶ Andrault, conte de Langeron (1763-1831), general rus de origine franceză. A îndeplinit și funcția de guvernator al Crimeii și, mai apoi, al Noii Rusii.

⁷ Gaspari-Luce, conte de Belleval, pe adevăratul nume Lecomte Gaspari. A deținut funcții importante în timpul domniei lui Constantin Ipsilanti și Alexandru Șuțu, în Moldova.

⁸ Alexandru Pini, consul rus la București din anul 1821, diplomat de mare influență în sud-estul Europei între anii 1814-1822.

⁹ Klemens Metternich (1773-1859), cancelar al Austriei, figură centrală a politicii reacționare europene din prima jumătate a secolului al XIX-lea.

Un loc, destul de important, le acordă și rudelor (care le regretă continuu plecarea atât de departe) sau prietenilor, conștient fiind că numai “spiritul de justiție și de fraternitate” îi va putea “regla conduita” (S. 281).

Cum, până acum, conținutul corespondenței cu personalitățile susmenționate, nu a putut fi descifrat în totalitate, din cauza motivelor enunțate mai înainte, vom limita prima noastră încercare de valorificare a manuscrisului, existent în colecția bibliotecii tecucene, doar la redarea unor fragmente din scrisorile care consemnează încercarea domnilor fanarioți de a-și crea sau menține unele relații cu demnitarii imperiilor vecine, la descrierea câtorva evenimente petrecute în capitala Moldovei ori a unor călătorii efectuate de-a lungul teritoriilor românești.

Vom începe, așadar, cu scrisorile lui Ion Vodă Caragea și Mihai Șuțu care pot constitui un izvor prețios de informație, capabil să completeze sau să pună, într-o cu totul altă lumină, conținutul unora din sursele documentare deja cunoscute.

În peregrinările prin Rusia, care vor debuta spre sfârșitul lui martie 1821, redactorul manuscrisului descoperă (probabil în casa generalului Belleval, care îi acordase și protecție), o notificare de plecare din Țara Românească a domnitorului Caragea, adresată consulului Rusiei din Iași. Din ea aflăm că, înaintea fugii sale, din noaptea de 29 spre 30 septembrie 1818, care a provocat consternarea și indignarea Porții, Ioan Gh. Vodă Caragea, ce era cunoscut pentru aptitudinile lui de bun administrator, luase toate “măsurile necesare pentru a asigura liniștea oamenilor și pentru a preveni orice dezordine care ar putea să se întâmple în absența” sa. În acest sens, el recursese la schimbarea “Divanului boierilor, al administrației interne, executive și judiciare” și-l “însărcinase să conducă”, în numele său, “toate afacerile până la un nou ordin de schimbare” (S. 204) care urma să parvină de la Constantinopole.

În preajma aderării sale la mișcarea Eteriei, domnitorul Mihai Șuțu solicită protejare cancelarului Austriei, Klemens Metternich. Amintindu-i faptul că a fost, vreme de aproape doi ani, “mare dragoman al Înaltei Porți” și că, el cunoaște prietenia ce subzistă între cei doi împărați, amicitie ce este întreținută de “ministeratul strălucit al Alteței Sale”, Mihai Șuțu speră să “găsească, pe lângă curtea imperială (...), facilități” pentru provincia încredințată grijii sale, el angajându-se să observe îndeaproape felul cum se respectă “tratatele și capitulațiile” încheiate între cele două imperii și să acorde

“toată atenția afacerilor supușilor Maiestății Sale Imperiale”. Domnitorul își încheie misiva cu speranța că, în calitatea sa de “demnitar al unei provincii, prietenă a curții”, va putea câștiga prietenia și stima cancelarului (S. 201).

Și acum, să ne oprim la câteva din evenimentele petrecute în capitala Moldovei, care se regăsesc relatate în manuscris.

În scrisoarea cu nr. 30, referindu-se la ciurma de la mijlocul anului 1819, autorul spune: “Victimele ciumei, sosite în împrejurimile noastre, ne-au înspăimântat foarte [mult] și noi am fost obligați să luăm cele mai mari precauții. Aceasta ne-a îndepărtat de toată lumea. [Stăm] izolați în casa noastră [și] nu vedem pe nimeni”.

Iată cum este descris și marele sinistru din 9 iunie 1819: “În această noapte un incendiu, dintre cele mai considerabile, a aruncat mânia în cartierul central. Acesta a izbucnit spre unul din cartierele [mărginașe] ale orașului. La început el nu părea să facă mari progrese, dar vântul s-a întezit și, suflând dintr-o parte a orașului, flăcările au curpins totul. Ajutoarele fură mult timp inutile (...). A trebuit să se dărâme un mare număr de locuințe și de edificii publice. Un număr considerabil de persoane a pierit. Nu se cunoaște însă numărul [lor]. Se regretă, mai ales, un personaj de cea mai înaltă considerație care a fost, de îndată, surprins de flăcări”.

Este curios, totuși, cum de principalele evenimente social-politice - mișcarea populară împotriva abuzurilor marelui agă Alecu Mavrocordat, Eteria lui Alexandru Ipsilanti sau reprimarea acesteia de către trupele turcești, schimbările impuse de Poartă - care s-au consumat, pe timpul șederii sale, la Iași, nu-și găsesc locul cuvenit în relatările făcute rudelor sau prietenilor și nici chiar persoanelor oficiale. Să fie aceasta o măsură de precauție luată ca urmare a celor petrecute în Franța și ale căror consecințe l-au urmărit pentru tot restul vieții ?

Câteva dintre cele mai interesante pagini, incluse sub numărul 126, consemnează, ce-i drept la modul telegrafic, itinerariul unei călătorii făcute împreună cu “N.N.”, de la Berlin la Iași, vreme de 32 de zile (!), adică între 14 mai și 15 iunie [1820].

Pe teritoriul românesc pătrunde cu diligența în ziua de 4 iunie, prin Banat, unde întâlnește, mai întâi, “Timișoara, oraș întărit, înconjurat de un șanț triplu”, și, apoi,

Lugojul, așezare în preajma căreia remarcă canalul construit sub Iosif al II-lea¹⁰ care, “printr-un mecanism foarte ingenios”, a făcut ca apa Timișului să transporte cu “rapiditate” (...) “lemnul de foc” spre Timișoara.

La Deva, află că “citadela, așezată pe o stâncă dominant abruptă, a fost construită cu 400 de ani î.Hr.”. Drumul îl poartă, ulterior, spre Sibiu unde s-a odihnit la hotelul “Împăratul romanilor”.

După ce trece cu bacul Oltul, “râu ce separă cele 5 districte ale Valahiei de granițele Transilvaniei”, pe 10 iunie, el ajunge la Brașov. De aici, după ce face o vizită “comandamentului orașului” și “consultă judecătorul”, pleacă cu un curier spre granițele Moldovei.

“Prin trecătorile de munte”, el avea să întâlnească “urcușuri și coborâșuri grele”, precum și Oituzul care “curge cu zgomot și iuțea”, formând “limita naturală a Transilvaniei și a Moldovei”.

La Târgul Trotuș, îl găsește pe ispravnicul de Bacău, de la care află că, la “2 leghe se găsește mina de sare gemă în care prințul Moldovei a închis 400 de pungi [cu galbeni] și din care, cei care cumpărau contractul profitau enorm”. Călătorul este informat că aceștia “au comandat 13.000 de care pentru a transporta produsul exploatarei” salinei.

La capătul unui drum, destul de aglomerat, el poposește în “marele sat Urechești unde văduva Rosetti¹¹” avea să-i “trateze pe cinste”, punându-le, totodată, “6 din caii săi” la dispoziție pentru a ajunge “la Bacău, capitala [districtului]”.

Desigur, în această primă comunicare s-ar fi putut insista mai mult asupra unor aspecte, relatate în paginile manuscrisului, dar cum multe dintre scrisori sunt atât de ilizibile și de derutante și, în plus, încă nu le-am putut stabili proveniența din cauza nementionării locului, datei sau rangului destinatarilor, trebuie să ne limităm, deocamdată, doar la aceste câteva informații, rămânând a continua investigarea conținutului manuscrisului francez semnalat.

¹⁰ Iosif al II-lea, împărat al Austriei între anii 1780-1790.

¹¹ Soția hatmanului Răducan Roset.

De Karagia

Obligé par de circonstances fâcheuses de quitter cette residence, où me voyant déplaçer [par le] temps entouré de dangers caches, et menace d'être la victime des passions et de la haine de mes ennemis, j'ai pris d'avance les dispositions nécessaires pour assurer la tranquillité des homes et prévenir tout désordre qui pourrait arriver Durant mon absence; j'ai change le Divan des boyards de l'administration intérieure, exécutive et judiciaire et je me retire qu'après avoir tout fait pour avoir ma conscience libre et tranquille.

J'ai cru nécessaire de vous en informer, Monsieur l'Agent, non seulement pour vous tranquilliser sur les ingratitude et les alarmes que le premiers moments de mon absence pourraient produire, mais pour vous prier de vous adresser partout en ce qui regarde les // affaires de l'Agence qui ont rapport à l'autorité locale, au Divan des boyards qui est chargé de gérer en mon nom toutes les affaires jusqu'à un nouvel ordre de changement.

Ayant rigoureusement observe, pendant tout le temps de mon administration, les devoirs sacrés du bon voisinage avec les principales limites des États de Sa Majesté, et obtenu plus d'une fois des marques flatteuses de haute bienveillance de votre auguste souverain et de l'amitié serrée de Son Altesse, le Prince de Moldavie, j'ai cru qu'il serait inconceivable de laisser ignorer à la Cour impériale, ainsi qu'à Son Altesse les raisons qui m'engagent à quitter cette residence qui m'a offert l'avantage d'un voisinage si respectable, et j'ai pris le parti de les exprimer avec la franchise la plus complete dans la letter ci-incluse, que je vous prie bien transmettre mes... à... par la première occasion.

N'ayant qu'à me louer des sentiments de la plus tender amitié que vous avez manifestée, à mon égard, dans toutes les circonstances, ainsi que de vos procédures sages et de vos dispositions amicales pour tout ce qui regardait nos relations officielles et particulières, ce n'est qu'à regret que je me sépare d'un ami qui m'était si attaché.

J'espère, cependant, que les liens de notre amitié ne sauraient être relâchés par cette absence et [je] vous prie d'agréer mes sincères adieux, ainsi que l'assurance...

[Notă a lui Ioan Gh. Caragea, domnitorul Țării Românești,
adresată lui Andrei Pisani, consulul Rusiei de la Iași]

Obligat de împrejurări neplăcute să părăsesc această reședință în care văzându-mă depășit [de] timp, înconjurat de pericole ascunse și amenințat de a fi victima pasiunii și urii

dușmanilor mei, am luat dinainte măsurile necesare ca să asigur liniștea oamenilor și să previn orice dezordine care ar putea să se întâmple în absența mea.

Am schimbat Divanul boierilor, al administrației interne, executive și judiciare și nu mă retrag decât după ce am făcut tot ca să am conștiința împăcată și liniștită.

Am crezut necesar să vă informez despre aceste lucruri, domnule Agent, nu numai ca să vă liniștesc în privința ingraturii și alarmelor care în primele momente ale absenței mele ar putea să le producă, dar și pentru a vă ruga să vă adresați peste tot în ceea ce privește afacerile Agenției care au legătură cu autoritatea locală, cu Divanul boierilor ce este însărcinat să conducă, în numele meu, toate treburile până la un nou ordin de schimbare.

Respectând, în mod riguros, pe timpul administrației mele, datoriile sacre de bună vecinătate cu principalele hotare ale statelor Maiestății Sale și obținând de multe ori dovezi de mare bunăvoință din partea Augustului dumneavoastră suveran și de prietenie strânsă a Alteței Sale, prințul Moldovei, am crezut că ar fi de neconceput să nu fac cunoscute Curții imperiale, precum și Alteței Sale, motivele care mă determină să părăsesc această reședință ce mi-a oferit avantajul unei vecinătăți atât de respectabile, și am hotărât să le exprim cu sinceritatea cea mai completă, în scrisoarea alăturată pe care vă rog să o transmiteți... cu prima ocazie...

Neavând decât să mă laud cu sentimentele celei mai tandre prietenii pe care ați manifestat-o față de mine în toate împrejurările, precum și procedurile înțelepte și dispozițiile amicale pentru toți cei care privesc relațiile noastre oficiale și particulare, mă despart cu mare regret de un prieten atât de devotat.

Sper, totuși, că legăturile prieteniei noastre nu vor fi slăbite de această absență și vă rog să primiți sincerul meu rămas bun, precum și asigurarea...

À Méternic

Altesse,

La charge du grand Dragoman de la Sublime Porte, que j'ai occupée pendant près de 2 ans, m'a permis de connaître les dispositions sincères de mon gouvernement pour la Cour impériale d'Autriche (?).

L'amitié qui subsiste entre les 2 empereurs et qui, sous le ministère éclatant de acquiert, de jour en jour, une force que la nature même des intentions responsables rend nécessaire et me fait espérer que je trouverai auprès de la Cour impériale Apostolique des facilités pour les actuelles (?) relations [de] la province confiée à mes soins.

Appuyé par la Sublime Porte à la Principauté de Moldavie, je connais toute l'étude des devoirs qui me sont imposés pour la réalisation des dispositions des traités et [de la]

capitulation. L'exactitude avec laquelle je les ferai exécuter de l'attention particulière que j'apporterai dans toutes les affaires des sujets de Sa Majesté impériale qui se trouveraient dans l'attention de mon gouvernement, convaincront votre Altesse que je n'ai rien de plus à espérer que de faire, exécuter les hautes volontés de la Sublime Porte à cet égard.

Je me flatte encore que votre Altesse reconnaitra dans toute ma conduite, comme dignitaire d'une Principauté amie de la Cour, le désir particulier que j'ai [à] gagner la précieuse amitié de Votre Altesse et [à] mériter son estime. Je la prie de croire que si elle veut bien me l'accorder je me montrerai toujours aussi soigneux à la conserver que j'ai témoigné de l'importance à la gagner.

Agrééy, je vous prie, les salutations de ma très haute considération.

Lui Metternich

Alteță,

Funcția de mare dragoman al Sublimei Porți, pe care am ocupat-o aproape doi ani, mi-a facilitat cunoașterea dispozițiilor (?) sincere ale guvernului meu pentru Curtea imperială a Austriei (?).

Prietenia, care dăinuie între cei doi împărați și care sub ministeratul [dumneavoastră] strălucit dobândește, pe zi ce trece, o forță pe care natura însăși a intențiilor responsabile o face necesară și îmi dă speranța că voi găsi, pe lângă Curtea imperială Apostolică, facilități pentru actualele (?) relații ale provinciei încredințate mie.

Srijinit de Sublima Poartă la Principatul Moldovei, eu cunosc toată întinderea obligațiilor care îmi sunt impuse pentru realizarea dispozițiilor tratatelor și ale capitulării.

Exactitatea cu care le voi executa și atenția deosebită pe care o voi acorda în toate afacerile supușilor Maiestății Sale imperiale care se vor afla în atenția guvernului meu, vor convinge pe Alteța Voastră că nu mai am nimic de contestat decât să execut înalta voință a Sublimei Porți în această privință.

Sunt încântat că Alteța Voastră va recunoaște în tot comportamentul meu ca demnitar al unei principat, prieten al Curții, dorința specială pe care am să o câștig prietenia Alteței Voastre și să merit stima sa. O rog să creadă că, dacă vrea să mi-o acorde, voi fi la fel de preocupat să o păstrez [întrucât] am dovedit cât de important este să o câștig.

Vă rog să pimiți salutările mele și înalta mea considerație.

[Mihai Șuțu Vv.]

Relation de notre voyage de Berlin a Jassy

Paris de B[erlin] le 14 mai, [avec] N.N. à 3 heures et 40 minutes du matin, nous nous sommes rendus à Dresde le [1]6 a une heure et avons été logés à l'hôtel de Saxe.

Le 19, à [la tombée] du soir, nous arrivons à Prague, après avoir vu, sur notre route les bains de Teplice, d'où nous partirons le 20 pour arriver le 22 à Vienne et nous y reposer pendant...

Partis de cette ville le 28 à..., nous faisons deux postes jusqu'à minuit et continuons notre route le 29, vite à la 3-ième poste, où nous passons par Raab sans nous y arrêter et après avoir fait 14 postes, le 30 du mois à minuit nous sommes à Peste.

Nous partons de cette ville le... pour faire 2 stations, le 2 du [juin] nous fimes 4 postes et nous nous arrêtons à... poste isolée. Le 3, la 3-ième poste, devant être [à] Szegedin, nous laissons cette forteresse à gauche, pour nous rendre avec les mêmes chevaux à..., puis [nous] passons dans une lieue la Tisza. C'est ici où le 4... après une autre poste, nous stationnons et d'où le 4... après 3 postes nous fumes, à midi, à Temesvar, ville forte, ceinte d'un triple fossé; le gouverneur vise le passeport et le maître de poste nous menait d'un pas en avant.

Nous en partîmes le 5 à.... Après la 2-ième poste, nous retrouvâmes le Temes, un lieu avant Lugos, don't Joseph II a fait remonter l'eau par un canal prolongé et par un mécanisme très ingénieux, lui // a donné une rapidité telle qu'elle charria, d'ici à Temesvar, tout le bois de chauffage qu'on y fait flotter de loin.

Nous, nous stationnâmes à Lugos.

Le 6 du mois, nous primes une escorte de 4... pour dépasser 4 postes, don't les chemins avaient été suscités (?) par une bande de 12 voleurs don't on avait déjà exécuté 6.

Le 9 et en 2 postes faites avec les mêmes chevaux, nous nous rendîmes à Deva, ville bâtie, dit-on, 400 ans avant I.C., comme une citadelle assise sur un roc escarpé dominant, et où l'on nous attela des boeufs.

Le 8, rendus à Hermannstadt et loges à l'"Empereur des Romains" dont un Grec catholicisé est l'hôte.

Le 9, après avoir fait viser le passeport, et pris de la poste une passé en avant, et expédié pour tenir, prêts les chevaux, nous passâmes l'Olt dans un bac, rivière qui sépare les 5 districts [de] la Valachie, des confins de la Transylvanie.

Le 10, nous nous rendons à Kronstadt ou Brassov, et fait immédiatement visité chez le commandement de la ville, consulté le juge au primat des Grecs sur la route suivante à tenir.

Le 11, expédié une estafette aux confins de la Moldavie // avec 2 lettres, dont l'une adressée au ... et, précédés d'un caporal qui disposait en route les chevaux de louage, nous traversâmes des villages, le 12 rendus à Oitos, village frontière où se trouvent le torrent et la douane où l'on visa encore notre passeport. Après Kronstadt, à 2 stations, on recontra des montées et descentes difficiles, des chemins affreux pratiqués dans des gorges de montagne en... et boisées, d'où s'écoule avec fracas et rapidité l'Oitos, torrent, la rivière qui forme la limite naturelle de la Transylvanie et de la Moldavie.

Le 13, nous arrivâmes à peine le soir à... les mêmes chevaux et voiture que nous avions mandée, étant arrivés peu avant midi. C'est à ce gros village que nous trouvâmes l'ispravnic de Bacov, dont ce lieu était une dépendance et à qui le prince ne paie que 5 piastres par jour. [À] 2 lieues au delà se trouve la mine du sel gemme que le prince enferma 400 puisqu'on nous dit qu'il avaient commandé 13000 voitures pour en transporter le produit de l'exploitation effectivement. D'ici jusqu'à Jassy les chemins étaient encombrés.

Le 14, [nous avons] mis douze lieues pour nous rendre d'une haleine à Bacov, chef lieu [de district]. À mi chemin se trouvait le gros village Orechești, où le veuve Rossetti nous traita splendidement et fit atteler à notre voiture 6 de ses chevaux, que des boeufs durent remplacer à cause de l'aspérité d'une longue montée que nous eûmes à gravir.

Le 15 [juin], après 32 jours de marche, [nous sommes] arrivés à Jassy.

Relatarea călătoriei noastre de la Berlin la Iași

Plecați din Berlin pe 14 mai, [cu] N.N., la orele 3 și 40 de minute ale dimineții, noi am ajuns la Dresda, pe 16, la ora unu, și am locuit la hotelul "Saxa".

Pe 19, [la căderea] serii, noi ajungem la Praga, după ce am văzut în drumul nostru băile din Teplice, de unde noi vom pleca pe 20, ca să sosim pe 22, la Viena unde ne vom odihni timp de...

Plecați din acest oraș pe 28 la..., noi facem două poște până la miezul nopții și ne continuăm drumul nostru pe 29, repede la a 3-a poștă unde trecem prin Győr, fără a ne opri aici, și după ce am făcut 14 poște, pe 30 ale lunii, la miezul nopții, noi suntem la Pesta.

Plecăm din acest oraș pe... pentru a face 2 stații, pe 2 ale [lunii] făcurem 4 poște și ne oprirăm la..., poștă izolată... Pe 3, la a 3-a poștă, înainte de Szeghed, noi lăsăm această

fortăreață în stânga pentru a merge cu caii la..., apoi [noi] trecem, printr-un loc, Tisza, unde începe Banatul și unde, după o altă poștă, noi ne oprim, și de unde, pe 4, după 3 poște, noi ajunserăm, la prânz, la Timișoara, oraș întărit, înconjurat de un triplu șanț. Guvernatorul vizează pașaportul și stăpânul poștei ne permite să ne continuăm drumul.

Plecarăm pe 5 la... După a 2-a poștă, noi am întâlnit Timișul, un loc înainte de Lugoj, din care Iosef al II-lea a făcut să urce apa printr-un canal prelungit și, printr-un mecanism foarte ingenios, // i-a dat o rapiditate așa de mare încât, ea transportă, de aici la Timișoara, tot lemnul de foc pe care l-a făcut să plutească de departe.

Ne oprirăm la Lugoj.

Pe 6 ale lunii, noi luarăm o escortă de 4... pentru a depăși 4 poște ale căror drumuri fuseseră bântuite de o bandă de 12 hoți, dintre care 6 fuseseră deja executați.

Pe 9, după 2 poște făcute cu aceeași cai, noi am ajuns la Deva, oraș construit, după cum se spune, cu 400 de ani î.Hr., ca o citadelă așezată pe o stâncă dominant abruptă și unde ne-au fost înjuțați boi.

Pe 8, [noi am] ajuns la Sibiu și am locuit la [hotelul] “Împăratul romanilor” a cărui gazdă era un grec catolicizat.

Pe 9, după ce ne-a fost vizat pașaportul și am luat de la poștă liberă trecere și [furăm] expediați, pentru a cruța caii, noi trecurăm într-un Oltul, râu care separă cele 5 districte ale Valahiei de hotarele Transilvaniei.

Pe 10, noi plecăm la Kronstadt sau Brașov și facem o vizită comandamentului orașului, [a fost] consultat judecătorul de la primatul grecilor pe drumul ce duce la [Târgu Secuiesc].

Pe 11, expediază o ștafetă la granițele Moldovei// cu două scrisori din care una adresată... și însoțiți de un caporal care dispunea pe drum caii de închiriat, am străbătut sate. Pe 12, ne-am dus la Oituz, sat de frontieră unde se află torentul și vama și unde ni se viză încă o dată pașaportul.

La a 2-a stație de Brașov, am întâlnit urcușuri și coborâșuri grele, făcute prin trecători de munte... și împădurite pe unde curge cu zgomot și iuțea Oituzul, un râu ce formează limita naturală a Transilvaniei și a Moldovei.

Pe 13, noi sosirăm, abia spre seară, la [Târgu Trotuș] cu aceeași cai și trăsură pe care îi cerusem cu puțin înainte de prânz. În acest sat mare am găsit pe ispravnicul de Bacău, căruia acest ținut îi era subordonat, dar căruia prințul nu-i plătea decât 5 piaștri pe zi. [La] 2 leghe de aici se găsește mina de sare gemă în care prințul a închis 400 de pungi și din care cei care cumpărau contractul profitau enorm de vreme ce, ni se spuse, că, au comandat 13.000 de care

pentru a transporta produsul exploatării. În mod efectiv, de aici și până la Iași, drumurile erau aglomerate.

Pe 14, după douăsprezece leghe făcute fără întrerupere, am ajuns la Bacău, capitala [districtului]. La jumătatea drumului se află Urechești, un sat mare, unde văduva Rosetti ne-a tratat pe cinste și puse să se înhame, la trăsura noastră, 6 din caii săi pe care boii (?) au trebuit să-i înlocuiască din cauza unui urcuș destul de dificil.

Pe 15 [iunie], după 32 de zile de drum, [noi am] sosit la Iași.

MARGINALIA ON A FRENCH MISCELLANEA FROM THE BEGINNING OF THE XIXTH CENTURY

The article presents the first results of the research of some French miscellanea which, by chance, became part of the collections of Tecuci Library.

Attributing them to J.M. Lejeune, private teacher and secretary of Mihail Suțu (reigning prince of Moldavia between 1819 and 1821), the author adds some new biographical data to the portrait of the French exile, who was on the territory of our country at the beginning of the XIXth century.

The article presents several events, as experienced by J.M. Lejeune, and reproduces the content of several letters describing a voyage across Transylvania and Moldavia.

de paragia

obligé pour les uns: faits. Je quittai cette ^{ca.} ~~ca.~~ un jour
 en ~~un~~ voyage dep. qu. l'on qui estonné de l'argent ma
 est, et menacé d'être la vict. des parties et de la ^{ca.} ~~ca.~~
 de mes enn. j'ai pris d'avance les disp. né. pour
 assurer la tte. des b. et prévenir tout trouble qui
 pourroit arriver devant mon abt. j'ai des le d'adm.
 des b. de l'adm. subvention, encaissée et judiciaire
 et je ne me retiens que après en tout fait pour
 av. ma cons. lib. et tte.

J'ai vu né. de vous en info. sur l'argent, non
 sent: pour vos tranquilliser sur les inq. et les alarmes que
 la ^{ca.} ~~ca.~~ mon. de mon abt. pourroit prod. mais pour
 vous prévenir de vous ad. pour tout ce qui regarde les

est de l'ag. qui est rapport à l'aut. loc. un jour
 des b. qui est chargé de gérer en mon nom toutes les
 est jusqu'à un nouvel ordre de R.

ayant eig. obs. pendant tout le t. de mon
 adm. le dev. sacré du bon v. avec les ^{ca.} ~~ca.~~ les b. des
 tats de s. m. et obtenu plus d'une fois des marg.
 flatteurs de b. b. de v. sag. sur: et de l'au. part
 de s. a la p. de m., j'ai vu qu'il seroit incomm.
 de laisser ignorer à la cour imp., ainsi qu'à s. a. les ord.
 qui m'engageant à quitter cette ^{ca.} ~~ca.~~ qui m'otant l'avant
 d'un vois. si ^{ca.} ~~ca.~~ et j'ai pris le parti de les enlever
 avec la fraude. la plus compl. dans la l. ci. indr. que
 je vous p. de v. b. sans me à... par la ^{ca.} ~~ca.~~

il agrest qu'il me l'oxy des ^{ca.} ~~ca.~~ de la plus ^{ca.} ~~ca.~~ même
 que vous sur maint. à mon regard des t. m. les ^{ca.} ~~ca.~~ ainsi
 que d'un proc. sage. et de vos disp. ^{ca.} ~~ca.~~ pendant
 ce qui regardoit un relat. et part. ce n'est qu'à ce
 que je me sèpare d'un ami qui m'otant si ^{ca.} ~~ca.~~
 disp. cap. que les l'om. de notre am. ne seroient être
 relatés par cette abt. et vous p. d'ag. mis ^{ca.} ~~ca.~~
 ainsi que l'ast.

H. Metenier

Alors

La durée de q. de la s. p. que j'ai occupée pendant plus de 2 ans, m'a mis à portée de connaître les ^{différentes} s. p. de mon q. pour la somme d'un l. qui est substraite entre les 2 cas, et qui sont les suivantes, et dont de s. p. occupant de j. en j. une force que la nature m'a de int. resp. rend ^{de} ^{me} ^{plus} ^{opposés} que je trouverai après de la somme. Ap. des facilités pour les est. relatives à la prov. confier à mes soins

Après par la s. p. à la p. de m. je consi. toute l'étendue des dev. qui me sont imposés pour la s. p. de m. et de m. est. resp. C'est avec la quelle je les ferai calculer et l'estimation part. que j'apporterai dans tout le cas de s. p. de m. qui se trouvent dans l'étendue de mon q. conformément à v. a.

que je n'ai pu en pla. à v. a. que de leur création les b. p. de la s. p. à cet égard.

Je me pl. assure que v. a. n'admettra dans toute ma conduite comme Directeur d'aucun p. aucun de la somme la s. p. part. que j'ai de gérer la p. de v. a. et de m. son est. je la p. de m. que si elle veut bien me l'accorder, je m'efforcerai toujours aussi soigneusement à la conserver, que j'attends de l'emp. à la gérer

aq. je v. p. les s. p. de la s. p. de m.

Résumé de notre voyage de Berlin à Vienne

partis de B. le 12 mai, l'or à 3 heures et 30 minutes
du matin, nous nous sommes rendus à Berlin le 6 à la 1re
le 1re et avons été logés à l'hôtel de ...

le 19, à ... du soir, nous arrivons à Prague, après avoir
eu sur notre route les bains de Teplitz, d'où nous
partirons le 20, pour arriver le 22 à V. d'arriver
pour pendant ...

partis de cette ville le 24 à ... nous faisons deux
portes jusqu'à midi et continuons notre route le 25
dit à la 5me porte, où nous passons par ... sans nous
y arrêter, et après avoir fait 14 portes, le 30 de mai à
midi nous sommes à ...

nous partons de cette ville le ... pour faire 2
stations. le 2 de ... nous faisons 4 portes, et nous arrivons
à ... porte ... le 3, la 3me porte devant être ...
nous laissons cette forteresse à gauche, pour nous rendre
à ... le 4 de ... , puis nous passons dans un lieu
la terre. c'est ici où commence le bœuf, et où, après une
autre porte, nous nous arrêtons, et d'où le 4 ... après
3 portes nous faisons à midi à Temesvar, ville forte, ceint
d'un triple fossé. le 5me jour, vers le soir, et la nuit, il
y a une tour d'un pays en avant. nous en partons
le 5 à ... après la 2me porte, nous retrouvons la terre
l'eau avant la mer, dont Joseph 2 a fait remonter l'eau par
un canal prolongé et par un mécanisme très ingénieux, lui

à donner une rapidité telle, qu'elle s'en ira
 traverser tout le bois de Phantop qui en y fait fort
 peu de lin.

nos deux stations à l'agor

le 6 de nous nous primes une escorte de 4...
 pour dépasser 7 postes, dont les deux premiers avaient été
 infectés par un band de 12 voleurs, dont on
 avait déjà exécuté les 3.

le 7 et en 2es faites avec les in. Stevan, un
 nous rendirent à Jeva, ville bâtie sur un roc
 au haut d'un pic, qu'une citadelle assure sur un roc
 escarpé dominant, et où l'on nous attenda des bootes

le 8, rendus à Kremnastadt, et logés à l'empereur
 nous des commandants dont un grec catholique est
 l'hôte.

le 9, après avoir fait venir le porteur, et pris de
 la poste, un passe en avant, et empêché par
 tenir prêts les chevaux, nous passâmes l'alta
 dans un bar, rivière qui sépare les 5 districts
 le 10: des confins de la Transylvanie

le 10 rendus à Cronstadt, au bras, et fait immédiatement
 visite au commandant de la ville,
 consulta le juge ou premier des grecs sur la
 route suivante à tenir

le 11 empêché un ^{tr} avec confins de la ville

avec 2 ^{les} dot l'un ad^{ta} au ... et, précédé d'un
 caporal, qui disposait en route les chevaux de louage, on
 forçait ses villages le 12, rendus à notre village frontalier
 où se trouvent le lac et la Doune, on l'a vu en
 l'air ^{pas} ... après constant à 2 heures on se
 lança des montes et descentes difficiles, des chemins
 étroits praticables dans des gorges, de montagnes entassées
 et brisées d'où s'échappent avec fracas et rapidité l'écume
 torrens, un ruisseau qui forme la limite naturelle de
 la France et de la ...

Le 13, nous arrivâmes à peine le soir à ... les ^{les} ^{les} ^{les}
 vannes, ^{et} ^{l'entretien} que nous avions demandé était arrivé
 peu avant midi. C'est à ce grand village que nous trouvâmes
 l'isprévair de Bacov, dont le lieu était une dixaine
 et à qui le prince un peu que 5 ^{piés} par jour
 l'année au delà se trouva la suite de son gendre qui
 le p^{re} ^{est} ^{ferme} 400 boisseaux et dont celui qui achète le
 l'ail profite énormément. ^{puisque} on nous dit qu'il
 avait commandé 12,000 voitures pour ce transport, le
 produit de l'exploitation effectivement d'un jusqu'à par
 les chemins étaient encombrés.

Le 14, un jour de bon lieu pour nous rendre à un halage
 à Bacov, quel lieu. à un chemin se trouve le gros vil.
 d'archi, où la venue route nous traite splendide et
 fut attelés à 4 voitures b^{de} de nos chevaux, que des
 boeufs dans un remplissage de l'air de l'espérance d'un la
 que montent qui nous emmène à gradin